

KAZANIE

Ná Rocznicy ó. pámięći Jáśnie Wielmożnego Páná: Páná IANA KAROLA CHODKIEWICZA, Hrábie ze Szkłowá / ná Bychowie: Woiewody Wileńskiego / Hetmáná Wielkiego X. Lith: Gubernatora Inflantskiego / Stárosty Derpskiego/ Luboszańskiego/ Wellońskiego/ &c. &c. &c.

Czynione przez
X. STANISLAWA ROCHOWICZA WWILnie w Kosciele S. Kátarzyny dniá 24. Septembr. Roku 1622.

Hegesippus lib: 3. de Bello Iudaico.

Nihil rarius aut difficilius optimo duce exercitus inueniri potest.

Nie ták rzadszego ábo trudnieyszego / iáko dobrego Hetmáná náleść.

Cicero lib: 2. de Legib.

In Duce exercitus quatuor res existimari inesse oportere, scientiam rei militaris, virtutem, authoritatem, & felicitatem.

W Hetmánie czterech potrzebá rzeczy/ umiejętności Rycerskiego dzieła / męstwá/ powagi/ y szczęscia.

W WILNIE, w Drukárni Leoná Mámonicza.

BIBLIOTH. UNIV.
JAGELLONICAE

Jáśnie Wielmożney á moiey Miłościwey Pániey/ Pániey ANNIE ná Ostrogu CHODKIEWICZOWEY/ Hrábiney ze Skłowá/ ná Bychowie/ Woiewodźiney Wileńskiey: Hetmánowey W. X. Lithew: Derptskiey/ Wellońskiey/ Luboszáńskiey/ &c. &c. &c. Stárośćiney.

Łáski Bożey y wszelkiego błogosłáwieństwá.

Gorzkośći nápełniona Noêmi/ dla śmierći Małżonká swego/ gorzko sie zwáć kazáłá/ mowiąc: Nie zowćie mię Noêmi/ to iest piękna: ále názywayćie mię Márá/ to iest/ gorzko; boć mię gorzkośćią bárzo nápełnił wszechmogący. Byłám dostátnia/ á Pan mię osierocił. Dla czego zowiećie mię Noêmi/ ktorą Pan poniżył/ y vtrapił wszechmogący. Táka żáłość po małżonku zmárłym miáłá. Ruth 1.

Nápełnił też Pan Bog z dopuszczenia swego ś. Jáśnie Wielmożna á Mśćiwa Páni gorzkośćią serce W. M. dla śmierći ś. pámięći Jego Mośći Páná małżonká W. M. Przyczyn (tey gorzkośći) ktore W. M. vważáć [illegible] wiele/ á prawdźiwych.

Postradał bowiem Kościoł tego / ktory o chwałe Bożą / cześć Swiętych iego / z Heretykámi y Pogány czynił: Religią Kátholicką / Kollegia / Klasztory / Kościoły funduiąc / rozmnażał. Pozbył Pan Senatorá wiernego / Hetmáná życzliwego / ktory zá zdrowie y dostoieństwo iego / z postronnemi y domowemi (zwyciężáiąc) potykał sie. Vtráciłá Oyczyzná pożytecznego y potrzebnego syná: z ktorego v postronnych narodow (więtsza nizli v swoich) sławe y vczćiwość miáłá. Osierocona Rzeczpospolita z walecznego y szczesliwego / ktory ią od roznych nieprzyiaćioł z ich zelżywośćią y porażką bronił Hetmáná. Z Głowy Przezacney y stárożytney CHODKIEWICZOWSKIEY fámiliey / spadł (mowię z Prorokiem) wieniec ozdoby / źrzenicá záćmiona. Krewni y przyiaćiele / filar Domu swego / Zołnierze wodzá / sludzy páná / poddáni obrońce zgubili. Toć gorzkość.

Hier: 13

Lámentował Ieremiasz Prorok śmierći ludźi zacnych. Pobrał Pan z pośrzodku mego wielmożne / postał czás áby stárł przebráne moie / dla tegoż ia smęce sie. Wiele spraw mężnych ten dźielny ktorego Pan z pośrzodku narodu nászego wźiął / vczynił Hetman. Skruszony iest śmierćią z wielu przebrány woiownik.

Thre: 1.

wnik. Prawdźiwa bowiem iest / iż w Krolestwach y Páństwách wiele iest ludźi / ále Hetmánow (co wielki Alexánder vważał) pod liczbą. Przebrány z wielu ten Hetman / stárty od śmierći iest / dla tegoż lámentowáć.

Ale kiedy ieszcze włásne (oprocz tych pomienionych) sámey osobie W. M. Pániey moiey Mśćiwey służące / przyczyny gorzkośći vważáć raczysz: ázaż nie słusznie z tą Noëmi mowić możesz? Pełnám gorzkośći: byłám dostátnia / á Pan mię osierośił. Nie mowię o Xiążęce vrodzenie / cnoty prześwietne / żyćie pobożne / przymioty páńskie / dostátki bogáte / máiętnośći szerokie / w to wszytko W. M. dostáteczna iestes. Ale W. M. moiá Mćiwa Páni raczyłás bydź dostáteczna w małżonká / Senatorá przedniego / Hetmáná zwyćięstwy y dźieły Rycerskiemi wsławionego / zacnośćią Fámiliey y zasługámi ozdobionego. Dostátnia w przyiaćielá / iákiego gdy kto (mowi Duch ś. przez Mędrcá) nálazł / skárb náyduie. Przyiaćielowi wiernemu niemász porownánia / y nie iest godna wagá złotá y srebrá dobroći y wiernośći iego. Przyiaćiel wierny lekárstwem iest żyćia / á ktorzy sie Páná Bogá boią / náyduią go. Sczęśliwy ktory nálazł przyiaćielá wiernego / Bogu sie sámemu / kiedy małżonkowie

Eccl: 6.

Eccl: 25.

kowie ſą dobrze zgodni vpodobáło. Tákiemi fárbámi żywemi / przyiaćielá według ſercá/ obiáśnił Duch ś. Tákim też przyiaćielem Pan Bog W. M. moię Mśćiwą Pánią opátrzywſzy / osierocił bez niego; á tym ćiężey / że krotiuchnego bárzo do vćieſznego z nim pomieſzkánia vzyczył był czáſu. A iákoż nie ſą prawdźiwe do gorzkości przyczyny?

Nie zoſtáwiłże iuż ná te gorzkośći Pan Bog iákich dla W. M. mey Mśćiwey Pániey słodkośći? Zoſtáwił. Bo o Pánu Bogu náEcel: 33. ſzym nápiſano. Pátrz po wſzytkich ſpráwách Naywyżſzego: iedną rzecz przećiwko drugiey/ dwoie á dwoie vczynił. Przećiwko złemu dobrą / przećiwko ſpráwiedliwemu grzeſznego / przećiwko śmierći żywot. Toć też ná vtrapienie nie zoſtáwił poćiechy.

Ostodźił tedy ſześćią słodkośći. Wolą ſwoią ś. ktorey oprzeć ſie niepodobna / á zgá-
Eccl: 9. dząć ſie zbáwienna; z woley ſwoiey ś. dáie żywot/odbiera go kiedy chce/gdyż żywot y śmierć
2. Cor: 1. od niego. Powſzechnośćią śmierći wſzyſcy vmieramy / y iáko wody po źiemi rośćiekamy ſie. Wiedz (vpomina Duch ś.) o poſpolitośći śmierći / bo wſzytkim ſpolna ieſt. Potrzebą śmierći. Ktoż ieſt ktory żyie / á nie oglądá śmierći? iákoby rzekł Prorok / niemáſz ni iednego/

dnego/ rodząc ſie/ vmieráć potrzebá. Pewno- ścią śmierć. Rzeki kończą ſie do morzá/ ták człowiek do gorzkości śmierci; rzeki wſzytkie (pewna ieſt) wpadáią w morze / ták człowiek w śmierć: wſzytkim ábowiem poſtánowiono raz vmrzeć. Pożytkiem śmierći/ ſpráwiedliwy ma w śmierći ſwoiey nádźieię/ do- Prou: 14.
bra bowiem śmierć/ ktora pobożne vprzedźiło życie: wielką o miłosierdźiu Bożym nádźieię czyni: dla tegoż mowi Piſmo ś. O śmierći dobry ieſt ſąd twoy. Zamiána dobra śmierć: o iákiey mowi Job: Przez wſzytkie dni w ktore żołnierſką odpráwuię/ czekam áż przyidźie 14.
odmienienie moie. Czekał y ten waleczny Hetman / przez wſzytkie dni żołnierſkiey ſwoiey (ná ktorą go natura byłá vformowáłá / á Bog opátrzył meztwem) odmiány ſwoiey / á tey dwoiákiey: Jedney ná duſzy/ ktorą (iáko pobożnie o miłosierdźiu Bożym trzymamy) iuż błogoſłáwienie odźierżał; á drugiey ná ćiele/ ktorą mu po oſtátnim wálnym z inſzemi wybránymi będźie dána ſądźie. Té z Piſmá ś. ná vmiárkowánie przykrych gorzkośći/ pomocne ſą W. M. mey Mśćiwey Pániey oſłodzenia.

A iż ſie Rocznicá śmierći ś. pámięći Jego Mśći Páná małżonká W. M. w Kośćio-
tách

łách odpráwowáłá Wileńſkich: tedy ná więtßą pámiątki Páná dobrodźieiá y fundatorá mego vczćiwość (miałem według vmieiętności moiey máłey) to Kazánie / ktore pod prześwietnym tytułem W. M. mey Mśćiwey Pániey wydawßy / wielce vniżenie proßę / ábyś W. M. onemu łáſkáwy wzrok pokázáć / y moią Mśćiwą Pánią bydź raczyłá. A ia z powinności mey Páná Bogá / áby długo ſczęśliwie w błogosłáwieńſtwie ſwym ś. W. M. moię Mśćiwą Pánią chowáł / proßę. Z Wilná 20. Octobr. 1622.

Vniżony ſługá

y bogomodlcá /

X. Stániſław
Rochowicz.

Potykániem dobrym potykałem ſie, zawodu dokonałem, Wiárę záchowałem. Náoſtátek odłozon mi ieſt wieniec ſpráwiedliwosci, ktory odda mi ſpráwiedliwy ſędzia. Páweł s. w 2. do Tymoth: w Rozdźia: 2.

OD Rzeczypoſpolitey Rzymſkiey / wyprawiony był do Antoniuſá głownego iey nieprzyiaćielá w poſelſtwie / Servius Senator: mądrośćią / vrzędámi / zaſługámi ozdobiony. Miłośnik Oyczyzny wielki / widząc bowiem od nieprzyiaćioł śćiśnioną: á chcąc cáłość iey záchowáć z wniebeſpieczney (oną praca poſelſtwá) chorobie / ktora go przed obozem nieprzyiaćielſkim vmorzyłá / przyiął. Jáko záſmucona Rzeczpoſp: Rzymſka śmierćią iego byłá / oświádczył to on ſławny Kráſomowcá Rzymſki Cicero / ktory żywemu zá prace dźiękowáć / á nie vmárłemu vczćiwośći ſzukáć gotował ſie / gdyż zwrocenie iego / Oyczyznie pożyteczne / á obywátelom wdźięczne bydź miáło. Ná vczczenie iednák zaſługy pámiątki iego / Senat Rzymſki mármorową / (iáko zwyczay był dobrze záſłużonym) poſtáwił Státuą. Phil: 9.

Roku przeszłego wypráwiłá byłá Rzecz=pospolita nászá z Krolem Pánem swym/ Janá Károlá Chodkiewiczá Hetmáná / nie w poselstwie do Antoniusá (ktory iednák z Rzymian známienicie tryumphował) ále ná woynę niebespieczną: przeciwko sprzysięgłym y iádowitym / ácz wszytkiego Chrześciáństwá / iednák że nawięcey Oyczyzny nászey / Osmánowi Tureckiemu Cesárzowi / y Chámowi Tátárskiemu / w liczbie wielkiey żołnierzá / ármacie/ gotowości woienney / potężnym nieprzyiaciołom / ktorzy zá błogosłáwieństwem Bożym/ nie odnieśli z nas zwyćięstwá / y owszem porażką swoich wielką posromoco ny v wszytkiego świátá / ktory lubo to vpadku nászego czekał / lubo o strzymániu śił ták strászliwych nieprzyiaćioł wątpił. A my z rąk pogáńskich wybáwieni / Zwyćiężcy Bogu zwyćięztwo wszytko oddáiąc: y pokornie przeiásnemu Máiestatowi iego dźiękuiąc / mowimy z Dawidem:

Psal: 117. Pan to spráwił / á iest dźiwem w oczách nászych.

Wypráwiłá/mowię/Senatorá y Hetmáná wiárą Kátholicką / cnotámi / szczęśćiem / vmiętnośćią spraw woiennych / zwyćięstwy / ktorych zá błogosłáwieństwem Bożym / prácámi / zdrowia y máiętnośći odwagą nábywał /

wak / zasługámi y vrzędámi wstáwionego / Miłosniká Oyczyzny wielkiego / ktory o záchowánie iey ták sie vsilnie stárał / iż ná kożdey gotow był / zá zdrowie iey vmieráć expedicicy / iákoż ná tey / ktorą w słábym przyiął zdrowiu przećiwko pogánom wypráwie / ácz nie krwáwie / iednákże przeszłych Inflantskich / Moskiewskich woien : y tey Wołoskiey / pracámi y frásunkámi strawiony ; przed obozem nieprzyiaćielskim vmárł / ále w przod pilnosć y vmieiętnosć swoię w okopách / obronie / szykowániu woyská / przywodzeniu do potykánia / czuynośći : y inszych powinnośćiách Hetmáńskich pokazawszy / wielkiey nápátrzył sie nieprzyiaćioł zguby / ktorą przymuszeni / zá żywotá iescze iego dla tráktatow posyłáli.

Zásmucona y osierocona Oyczyzná z ták pożytecznego / y potrzebnego syná / z ktorego wielką v obcych narodow vczćiwosć miáłá / ktory ią od wiela nieprzyiaćioł roznych / z ich pohánbieniem bronił / á iáko słusznie boleć nie ma ! Płákał Krol Dawid smierći Hetmáná swego Abnerá / prowádząc ćiáło iego / y ná grobie stoiąc : Poddánym też swym płákáć / száty drápáć / worámi sie pokryć roskazał / przed zachodem słońcá niechćiał iesć / mowiąc : Abo niewiećie iż Hetman / á bárzo wielki w Iráelu 2. Reg: 3.

 poległ :

poległ: bo ręce iego związáne/y nogi okowáne (do boiu) nie były. Moyzeszá też/ Iudy Máchábeyskiego / wodzow swoich opłákywáli Zydowie. Ale y pogáńscy krolowie toż czynili/ iáko Archelaus wielkiego Alexándrá Prádźiad/ gdy woienni y mądrzy ludźie iego vmieráli/ płákał/ y w żáłobie chodźił / á gdy mu to gániono / mawiał : Nulla potest in vita contingere Principi, maior iactura quàm si vir sapiens aut bellicosus, cuius opera in gubernanda Reipub. vtebatur, moriatur. Zadna szkodá więtsza Pánu przydáć sie nie może / iáko gdy mądry / ábo Rycerski człowiek / ktorego pracey w rządách Rzeczypospolitey vżywał / vmrze. Czemuż y Oyczyzná nászá z Pánem swym wodzá swego / ktorego pracey ćiężkiey y długiey vżywáłá / ktory rąk do boiu związánych nie miał / żáłowáć nie ma?

Zá prace y posługi iego nie Orator Rzymski/ ále sam Naywyższy Biskup Rzymski/ wszytkiego świátá Pásterz/ pobożney pámięci Páweł Piąty / iáko Inflantskich zwyćięstw listem winszował / błogosłáwieństwem Apostolskim vczćił /y ná dálsze posilił prace; ták też bez wątpienia / y teráźnieyszy Oćiec ś. máiąc cnoty/ y dźiełá Rycerskie iego dobrze zálecone tożby był zá te przećiwko pogánom pod-

ięte

łate prace vczynił; iákoż we Włoskich y Niemieckich Páństwách / mestwo narodu nászego/y Hetmáná dzielność (w tey przećiwko pogáństwu expediciey) drukámi vczćiwie ogłoszono. Oycyzná też nászá / nie vmárłemu powinney vczćiwośći oddawáć / ále żywemu zá posługi (iáko y przed tym z Pánem swym zá Inflantskie czyniłá) dźiękowáć gotowáłá sie / gdyż wrocenie iego w dłuższe látá potrzebne było : y nie mármorowey / iáko Rzymiánie zásłużonym stáwiáli/ Státuy, /ále nieśmiertelney/ dźieie iego godne są pámiątki. Lecz iż losy iego w ręku Bożych były ; vmárł nie w domu / ále ná woynie / w czym żądzom iego poblogosłáwił Pan Bog. Vmárł ná woynie/ ná łożu vczćiwośći. Milites attribuunt gloriæ & honori, mori in bello, cùm de talibus dicant, Liu: lib 2. eos mori in lecto honoris. Zołnierze zá sławę máią vmrzeć ná woynie / gdyż o tákich powiádáią że ná łożu vczćiwym vmárli. Vmárł ná posłudze Rzeczypospolitey / w prácách woiennych : iáko (Tytus Cesarz mawiał) Hetmánom vmieráć przystoi / y ták rzemiesło swoie skończywszy Rycerskie / onych słow Pismá ś. (ácz w inszym wyrozumieniu położonych) vżywa przystoynie : Dobrym potykániem potykałem sie / zawodu dokonałem / wiáry dochowá-

chowałem. Náostátek odłożon mi ieſt wieniec ſpráwiedliwośći / ktory mi odda ſedźia ſpráwiedliwy.

Pokażemy tedy w pierwſzey częśći / iáko ſtan Rycerſki ieſt potykániem y zawodem dobrym / iáko dochowywa wiáry / y nágradza mu Pan Bog. W drugiey záś / iáko ten wſzelkiey vczćiwośći y pámiątki godny Hetman / toż odpráwił ; y wieniec ſpráwiedliwośći (iáko pobożnie o miłośierdźiu Bożym trzymamy) ieſt mu oddány. O tym rzecz náſzá będźie / Pánu Bogu ku czći.

Część pierwſza.

WOyny ſpráwiedliwe / y ſtan Rycerſki / zálecenie godnośći / czći / y zapłáty wielkie od Páná Bogá y ludźi mądrych máią: zá tym idźie / że dobrym potykániem y zawodem ſą. Co kilką z Piſmá ś. y rozumu przyrodzonego pokażemy dowodow.

Deut: 20. Pierwſzy ieſt. Bog ſam vſtáwy y práwá woienne dawał : czegoby był pewnie nie vczynił / kiedyby woyny y ſtan Rycerſki złe były : Do tego / kápłanom ſtározakonnym ná woynách trąbić / przed woyſkiem ſtáć / ſercá żołnierzom dodáwáć roſkazał / temi słowy : Dźiś z nieprzyiaćielem bitwę ſtoczyćie / niechayże nie

lęk[...]

lękáią ſie sercá wáße/ bo Pan Bog wáß/ w pó⸗
śrzodku was ieſt / y zá wámi walczyć będźie:
áby was z niebeſpieczeńſtwá wyrwał. Nád to
Hetmánom / iáko Jozuemu przećiwko pięći
krolow Amoreyſkich : Gedeonowi przećiwko
Mádiánitom. Krolom / Saulowi przećiwko
Amálechitom : Dawidowi przećiwko Phili⸗
ſtynom / y inßym (iáko ná wielu mieyſcách Pi⸗
ſmá ś. czytamy) z roznymi nieprzyiaćioły
walczyć roſkazał / rádźił / y ſpoſobu potykánia
náuczał.

Drugi. Niektore woyny Piſmo ś. woy⸗ Num: 21.
námi Páńſkimi / Xięgi woien Páńſkich názy⸗
wa / z tey miáry / iż woyná tego ieſt / ktory ią
ſpráwuie / ábo dla kogo ſie toczy. Oboię rzecz
miał (y teraz ma) Pan Bog ná woynách. Pier⸗
wßa. Bog ſam woyny / kiedy ludźie nic zgołá
nie czynili / odpráwował. Ná Amoreyczyki
ktorzy ſie byli potáiemnie ná lud Zydowſki zá⸗
ſádźili / ſchylił wierzchy gor / y przytłukł wßyt⸗
kie: potym grádowe kámienie ſpuſczał. Sy⸗
riyczyki gromámi przeráźliwemi / woyſká / y
koni dźwiękiem / ſtráßył; wielkość iezdnych
ogniſtych / wozow / koni / pokazał. Ná Chá⸗
náneyczyki robáctwo przepuſczał. To ſam
Bog bez ręki ludzkiey czynił. Nie wſpominá⸗
iąc onego / kiedy Aniołá iednego poſłał / ktory

ſto

ſto oſmdźieſiąt y pięć tyſięcy woyſká Aſſyriyſkiego pobił: y inſze Anyoły/ ktorzy ſie w oſobie mężow walecznych ná poſtrách nieprzyiáćiołom pokázowáli/ poſyłał. Benádábá krolá Syriyſkiego/ ze trzydźieſtą dwiemá krolámi w ręce krolá Achábá dał. Druga. Dla Páná Bogá ſie woyny toczyły/ o chwałę Máieſtatu/ o cześć imienia iego ś. iáko gdy z Philiſtynámi/ iż imię BOgá Záſtępow bluźnili. Walczył Dawid/ ktorego Saul/ áby woyny Páńſkie odpráwowáł przećiwko niewiernym/ vpominał. Máchábeyczykowie żarliwość o Bogá/ Zakon/ máiąc/ przećiwko pogánom czynili. Dla tych przyczyn zowią ſie woyny Páńſkie.

Trzeći. Ludźie święći walczyli/ iáko Abráhám czterech poráźił krolow. Moyżeſz/ y Iozue (ślubámi ſie obowięzuiąc) częſte ſtaczáli bitwy/ znáczne otrzymawáiąc zwyćięſtwá. O ktorych mowi ś. Auguſtyn: Ci dwá Hetmáni cudowni/ ſczęśliwe odpráwowáli woyny/ nie ták dla záſług ludu Zydowſkiego/ iáko dla grzechow onych narodow/ ktore były zwoiowáne/ pochodźiły one zwyćięſtwá. Po tych Wodzách náſtąpili byli Sędźiowie w Ziemi obiecáney. Zá czáſow ich lud Izráelſki/ ſczęśliwych y przećiwnych doznawał woien/ iáko

miłoſier-

miłosierdźie Boże / y grzechy onego ludu alter-
natę ná przemiány chodząc / czynili. Gdy śie
záś on ná dwoie kroleſtwá rozdźielił narod /
oboiá ſtroná / iáko opátrzność ábo roſkázowá-
łá lubo dopuſczáłá Boża / przećiwnych y ſczę-
śliwych / nie tylko od poſtronych ále y wnętrz-
nych nieprzyiaćioł / doznawáłá rzeczy / poty
Auguſtyn ś. Gedeon też trzemá ſty wielkość
poráźił Mádiánitow / Sámſon / Dawid / Ju-
dá Máchábeyſki / waleczni y BOgu mili He-
tmáni / walcząc z roznymi nieprzyiaćioły / od-
nośili zwyćięſtwá ; iáko ich ná wielu mieyſcách
známienićie wyſtawia Piſmo ś. Ale y białey
płći / dawał Pan Bog zwyćięſtwá / iáko De-
borze / ktora poráźiwſzy Chánáneyczyki / ſpie-
wáłá Pánu : Nowe woyny wybrał Pan. Prá- Iudic: 5.
wdźiwie nowé / dla oſob ktore walczyły. Já-
chel Zyzárę / Judit Holofernesá Hetmánow
zábiły.

Czwarty dowod : W nowym Zakonie Jan
ś. Krzćićiel / Zołnierzom pytáiącym śie coby
czynić mieli / nie odrádźił im rzemięſłá Zoł-
nierſkiego ; ále ich náuczał / áby ni kogo nie vći-
ſkáiąc / áni potwarzáiąc / ná żołdách przeſta-
wáli ſwoich. Jeſliby náuká Chrześćiáńſka /
(mowi ś. Auguſtyn) woyny gánitá / tedyby
ráczey tę Zołnierzom Jan ś. dał rádę / áby żoł-

C nierſkiey

nierskiey zániechali / rynsztunki porzucili / ále ich vpominał / nikogo nie vćiskáć / żołdem sie kontentowáć: wáżą to własność woiowáć. Żołnierską służyć nie iest grzech / ále dla łupiestwá y zbrodniey / ktore sie w niektorych náyduią żołnierzách / grzech ćiężki iest: á restitutia y nagrodá / iáko potrzebna / ták trudna / á ledwo co podobna. Iáko Rzeczpospolita rządźić dobra iest / ále dla nábyćia bogactw / wielkiey nágány godna. Ták też v prawdźiwych chwalcow Bożych / one są pochwalone woyny / ktore nie dla chćiwośći / ábo okrućieństwá / ále dla pokoiu bywáią podeymowáne; áby źli powśćiągnieni / á dobrzy záchowáni byli. Ale iesli przystąpi okrutne y mśćiwe serce / zła pożądliwość pánowánia / ábo sprzećiwieństwo / y tym podobne rzeczy / tákie złe / niespráwiedliwe woyny.

Nie trzebá tedy rozumieć / áby sie podobáć nie mieli ktorzy żołnierską służą / Bogu. Podobał sie Dawid / ktorego ręce Bog wyuczył ná woy-
Actor: 10. ne. Podobał sie y on Setnik / ktorego Zbáwićiel záleca z wiáry: y Korneliusz Bogá sie boiący Rotmistrz. Wielka záprawdę (mowi Grzegorz ś.) iest vczćiwość żołnierskiey / ták iż pod niewiernemi krolámi (ktorzy iednák spráwiedliwie woiuią) mogą Chrześćiánie służyć / iáko Márcin ś. pod Iulianem / Mauricy ś.

ricy 6. z ßeśćia tyśięcy ßeśćia ſet/ ßeśćiadźieśiąt ßeśćia towárzyſtwá/ ktorzy męczennikámi zoſtáli pod Máximianem Ceſárzámi ſłużyli. Żołnierſka tedy ieſt dobra/ kiedy y woyná ſpráwiedliwa/ do ktorey czterech potrzebá kondiciy. 1. Aby ten ktory walczy/ miał porządną władzą/ iáko ſą Ceſárze/ Krolowie/ Rzeczypoſpolite/ ktore inßey nád ſobą nie máią zwierzchnośći. 2. Przyczyná ſłußna/ dla obrony/ ábo oddalenia krzywd. 3. Przedśięwźięćie dobre/ bo koniec woyny ieſt pokoy. 4. Spoſob przyſtoyny/ á ten ieſt/ nikomu nie ßkodźić.

Z rozumu záś y świátłá przyrodzonego/ dwá dowody ſą iáſne: Potrzebá y pożytek Rycerſkiego ſtanu.

Potrzebę. Plato w Xięgách o Rzeczypoſpolitey wyráźił/ gdy bowiem pewne ſtánowił ſtany/ tedy miedzy nimi ieden rodzay ludźi nád inße potrzebnieyßy przełożył/ ktorzyby ſię około woiennych ſpraw/ broniąc oyczyzny/ báwili/ á ći ſą Żołnierze. Ktorym oſobne Przywileia/ áby cześć y godność nád inße mieli/ dał. Jeſli bowiem pewnego vßánowánia mieć nie będą (mowi tenże) Pauci fortes inuenientur. Nie wiele meżnych naydźie/ nie wiele w Rycerſkim dźiele/ będźie ſię ich/ ćwi-

czyło. Aristoteles też prawdźiwie nápisał: Apud illos fortes inueniuntur milites, apud quos fortisimi quiq; honorantur. Tám się mężni náyduią żołnierze / gdźie szánuią mężnych. Bez powinney bowiem ozdoby (powiedźiał Krásomowcá Łáćiński) Iacent semper & parum vigent, qui apud quosdam non honorantur. Odłogiem leżą / y máło kwitną / ktorzy honoru swego nie máią. Ea igitur Respub: tyrannidem sapit, quæ fortes & sapientes minimè honorat. Okrućieństwem tá Rzeczpospolita pachnie / ktora mądrych y mężnych nie

Liu: lib:2. czći. Ab Vrbe condita addebantur militibus & laudes quibus non minus quam præmio gaudent animi militum. Od záłożenia Rzymu byłá przydawána żołnierzom y vczćiwość / ktora nie mniey iáko y żołd / ánimusze Rycerskie zá vćiechę máią.

Ktoż bowiem dobrych żołnierzow czćić nie będźie: ktorzy Oyczyznę miłuiąc / zá iey zdrowie y záchowánie rádźi vmieráią. Dla tegoż Pismo ś. mężnych Jozuego / Gedeoná / Abnerá / Joábá / Dawidá / Judę Máchábeyskiego / y wielu inszych wystawia woiownikow. Rzymiánie zás Brutusow / Kámillow / Scipionow / Pompeiusow / Metellow / Juliusow / y kożde narody swoich wielce zálecáią. A

Kroniki

Kroniki nasze walecznych Witołdow / Xiążąt Ostrogskich / Tarnowskich / Kámienieckich / Mieleckich / Zamoyskich / Chodkiewiczow / wieczney poswiećiły pámiątce.

Pożytki zás dźiełá Rycerskiego / iásne są. Nie bez przyczyny Zołnierska / do rąk iest przyrownána. Iáko bowiem natura, ręce ná obronę / ná záchowánie inszych członkow: ná odpędzenie rzeczy szkodliwych / y ná prace dáłá. Ták Zołnierze ná obronę od nieprzyiaćioł: ná záchowánie Oyczyzny / ná prace wielce są pożyteczni. Człowiek bowiem z nátury swey iest słáby / sam w sobie niedostáteczny / sam ieden obronić sie y záchowáć nie może: przetoż zgromádzenia ludźi / áby tego spolnym rátunkiem / czego w osobnośći nie dostáie / mogł nábyć y záchowáć / potrzebnie. Ztądże Valerius vkázuiąc iáko Zołnierz iest pożyteczny / nápisał: Kiedy sie żołnierz w powinney kárnośći záchował / tedy Rzymowi Włoskie Páństwá / wielkie krolestwá / potężne narody / mocne miástá podbił / y Rzymską Monárchią rozmnożył / Rzjm głową wszytkiego świátá vczynił. Miedzy tedy ćwiczeniem / ktore dowćip wynalazł ludzki / przednie stanowi Rycerskiemu / iáko wielce pożytecznemu / mądrzy dáią mieysce / ták iż ieden powiedźiał: Inter ea, quæ

plurima

plurima laudata, præclara exercitia, mortalium adinuenit industria: est armata militia excellens, gloriosa. Per militiam siquidem salus & quies Reipub: tum quæritur & conseruatur, & ab omni hostili vastitate liberatur. Miedzy wiela chwálebnego / y zacnego éwiczenia / ktore dowćip wynálazł ludzki / iest żołnierska / známienita / y pochwały godna. Przez nie bowiem w pokoiu y cáłośći bywáią záchowáne / y od nieprzyiaćielskiego pustoszenia oswobodzone Páństwá.

Qualitates zolnierskie.

A kiedy iescze Qualitates, potrzebnie służace żołnierzom / náyduią sie w nich: tedy bárzo piknie zdobi sie stan ich.

Pierwsza. Aby názwisko żolnierskie z sámą zgadzáło sie rzeczą: Miles quod non sit mollis. Zołnierz ztąd ma názwisko / iż nie niewiuśćiuch / nie piesczony / nie miękki / ále do prac sposobny / przyvczony. Miles ex mille electus. z tysiącá ieden wybrány; iesli żołnierz / coż Hetman? Epaminondas widząc piekne woysko bez dobrego Hetmáná / rzekł: Video, inquit, pulchram bestiam sine capite. Widzę piękną bestyą bez głowy. Miles quod à malo arcet. Zołnierz iż od złego broni.

Druga. Bogu y Oyczyznie dochowáć wiáry. Atheniensćy żołnierze biorąc ná się zbroię / poświe-

poświęcáli ſię ná żołnierſką w kośćiołách ſwo-ich/ y temi słowy przyſięgáli. Non afficiam arma ſacra dedecore, neque Ducem quem ſecutus fuero deſeram. Pugnabo pro ſacris, pro ſanctitatibus, ſiue ſolus, ſiue cum multis. Enitar, ne tradam patriam meam poſteris deteriorē quam accepi, ſed multo magis florentiorem. Obtemperabo libenter legibus, iam latis parebo: & illis etiam quas populus communi conſenſu tulerit. Si quis autem leges oppugnauerit, aut eis parere noluerit, id nulla ratione patiar: & vel ſolus, vel cum multis obuiam illis ibo. Patriam & Religionem, conſeruabo. Horum autem teſtes Deos inuoco. Nie záwſtydzę broni poświeconych/ Hetmáná pod ktorego będę rządem nie opuſzczę. Potykáć ſie zá rzeczy święte/ lubo ſam będę/ lubo z wielą. Vśiłowáć/ ábym oyczyzny moiey podleyſzey á niżlim wziął/ nie zoſtáwił potomkom: ále dáleko więcey kwitnącą/ będę. Posłuſzny práwom iuż poſtánowionym/ y tym ktore zá ſpolnym poſtánowione będą zezwoleniem Bydż/ obiecuię. A ieſliby kto práwá gwałćić chćiał/ tego żadną miárą ćierpieć nie chcę: ále ábo ſam/ ábo z wielą o záchowánie ich czynić będę. Wiárę y oyczyznę w cále záchowam. A ná te wſzytkie rzeczy/ Bogow ná świádectwo wzywam.

Ná śiedmići pogáńscy żołnierze przysięgáli rzeczy: Broniom swym wstydu nie czynić. Hetmáná nie odbiegáć. Zá świątośći potykáć sie. Oyczyznę kwitnącę potomkom zostáwić. Práwom y vstáwom posłusznym bydź: á z tymi ktorzyby ie gwałćili czynić. Wiárę Bogu y oyczyznę záchowáć. Kożde słowo tey przysięgi vważenia y pámięći / od żołnierzow Chrześćiáńskich godne.

Trzećia. Czysto y wstrzymięźliwie záchowáć sie w obozie. Castra à castrando dicta: quasi castrata, vel casta, quod ibi libido castranda. Oboz od czystośći názwan / iż tám ćielesność bydź nie ma: bo męztwo do czystośći sie przywiązuie.

Pan Zastępow sam / chćiał mieć oboz czysty / roskázuiąc: Oboz twoy niechay święty
Deut: 23. będźie / áby sie w nim nic nieczystego nie pokázáło. Kiedy wynidźiesz przećiwko nieprzyiaćiołom twoim: wszelkiey złey rzeczy będźiesz sie strzegł. A możesz bydź gorsza y brzydsza rzecz / iáko rospustne y ćielesne w obozie życie / dla ktorego często bitwá byłá przegrawána?

A ná większe Chrześćiáńskich żołnierzow záwstydzenie / kilká przykłádow pogáńskich / z ktorych iásno obaczymy / iáko sie ćielesnośćią w obozie brzydźili. Położmy. Scipio Hetman

tmán

tman Rzymſki / zwyćięſtwem Afryki wielkiey
częśći świátá wſtawiony / przeiw Numántom
walcząc / dwá tyśiącá z obozu nierządnic wy-
gnał: woyſko bowiem iego / przelękſzy ſie nie-
przyiaćielá / do poddánia iuż ſie było náchyli-
ło / y gdy ſie od oney zárázy ćieleſney vwolni-
ło / wźiąwſzy ſerce / poráziło nieprzyiaćielá / y
Numáncią z źiemią zrownáło. Rábáon Mau-
rus pogánin Tráſámundá Wándálſkiego kro-
lá poráźił / ále pierwey niewiaſt w obozie zá-
kazał mieć / wſtrzymięźliwośćią y poſtem go-
tował ſie ná one nieprzyiaćioły.

Niechayże ſie żołnierze Chrześćiáńſcy / ro-
ſpuſtnie y beſtyálſko w obozie żyiący / ná ro-
ſkazánie ſámego Bogá / y przykłády pogáń-
ſkich żołnierzow pomniąc záwſtydzą: ieſli
chcą / áby im Bog dawał zwyćięſtwá / kto-
rych dla tey zmázy nie miewáią. Piſze Saluia-
nus, iż dla tego Gotom y Wándálom nád Rzy-
miány Pan Bog dawał zwyćięſtwá / że Ká-
tholicy ćiężkiemi (ktorych ſie oni grubi ludźie
ſtrzegli) mázáli ſie grzechámi. Sáráceni też
nád Chrześćiány wygrawáli bitwy częſto; dla
ich grzechow. Ale y Chrześćiánie walcząc
z Chrześćiány / dla ćieleſności przegrawáli.
Fráncuzowie kiedy ſie byli w roſpuſtnośćiách
ćieleſnych vtopili; tedy od Angielczykow zá

pomſtą

pomſtą Bożą/ porażeni byli. Kiedy zás Angielczykowie w tych ſzáleli grzechách/ tedy ich Bog pomocą opuſczał ſwoią. Prawdziwie tedy Hieronym s. nápiſał: Náſzemi grzecháми pogánie (mowmy y Heretycy) zmocnili ſie/ y Rzymſkie woyſko zwyćiężone ieſt: á przećię do przegráney nie odrzucamy od siebie przyczyn.

Czwarta Qualitas żołnierſka ieſt Modeſtia, Skromność/ ktora w tym nawięcey należy/ áby nikogo nie vćiſkáć. Iulius Cæſar ſczęśliwy y vmieiętny woiownik/ iáko męztwá ták y ſkromnośći w żołnierzách ſwych áby nikogo nie vćiſkáli/ potrzebował. Marcus Cato, żołnierzow ſwoich/ áby byli ſrogiemi ná nieprzyiaćielá: á ludzkimi ku ſwoim; boiáźliwemi ná czynienie krzywdy / á prędkiemi ná zemſczenie z nieprzyiaćioł / áby niczego więcey nie prágnęli / ieno ſławy/ náuczał. V Perſow áby żołnierze byli o łupieſtwo karáni / práwo było / á náſze Kroniki wſpominaią / iż o kápuſty głowę/ żołnierz ſwoię trácił głowę.

Xerxes krol Perſki / gdy kośćioł Apollina Bogá pogáńſkiego złupił/ tedy piorunem y niepogodámi był pokarány/ áby poznał/ że nim ćięższey ludźie Bogá obrażáią / tym też mniey álbo zgołá nic ludzkie przećiwko Bogu nie mogą

siły.

kity. O złupienie kośćiołá pogáńſkiego krol był ſkaráný pogáńſki: á kiedy Kośćioły Káthólickie/ rzeczy ná chwałę Bogu poświecone/ (á co ſtráßliwßa/ Przenaświetßy Sákráment) obelżone/ ſprofánowáne bywáią/ iáko tácy bezbożni karáni (gdyż o cześć Bogá prawdziwego idźie) nie będą; Achán żołnierz/ nád zákazánie Boże/ trochę srebrá/ złotá/ y płaſcz wźiął był z łupu/ dla tego lud Izráelſki przegrał bitwę/ á on ſam y z potomſtwem vkámienowány/ y máiętność ſpalona: złość iednego wßytkiemu woyſku/ y iemu/ y potomſtwu záßkodźiłá. Ios:7.

Náoſtátek. Prace woienne obfićie żołnierzom/ ktorych ſtan z tey miáry wielce ſie zdobi/ nágradza Pan Bog. Roſkazał był Tyr miáſto bogáte zwoiowáć krolowi Nábuchodonozorowi: co gdy vczynił/ zá nagrodę trudow woiennych/ dał mu y woyſku iego kroleſtwo Ægyptſkie Piße Auguſtyn y Hieronym s. iż Rzymiánom ná on czás w pogáńſtwie będącym/ zá ich cnoty y vczynki dobre/ dawał Pan Bog zwyćięſtwá y páńſtwá wielkie. Ieſli pogáńſkiemu krolowi y woyſku iego/ y inßym pogánom prace y nakłády woienne/ cnoty/ doczeſnym kroleſtwem nágradzał Pan Bog: á żołnierzom Kátholickim/ ktorzy ná woynách ſpráwiedli- Ezech:29.

wiedliwych/ o chwałe Bożą/ cześć Swietych iego / Oyczyzne / zástáwiáią sie / nie nágrodźi krolestwem niebieskim ? bez wszego wątpienia da wieczną zapłátę. Jáko Rycerstwu swemu Máthátiasz obiecował : Date animas vestras, & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum. Kłádźcie dusze wásze / á otrzymaćie sławę wielką / y imię wieczne / ktore prawdźiwe y trwáłe są w niebie.

1. Mach: 2.

Cześć wtora.

Potykánia twoie waleczny Hetmánie / dobre były : bo dla Religiey y Oyczyzny podięte / w ktorych zawodu twego / wiárę Bogu y Oyczyznie záchowawszy / dokonałes. Lepsze / że zwyćięstwy ozdobione. Naylepsze / iż BOG (iáko dobroći iego vfamy) wieczną nágrodźił ie zapłátą.

Częstos sobie Oratorá Łáćińskiego przypominał mowiącego : Nullum bellum suscipi debere ab optima ciuitate, nisi pro salute eius & fide. Woyny podnosić porządne páństwá żadney nie máią / ieno dla záchowánia oyczyzny y wiáry. A iáko Augustyn s. dokłáda. dáleko więcey zá wiárę prawdźiwą przećiwko niewiernym / godźi sie woiowáć : y dla pokoiu

docze-

ſądecznego / nędze/ więzienia / śmierći / y ịnẓ ſzych przećiwnośći vchronienia. Jáko bowiem żadnego ták grubego narodu niemáſz / ktoryby o Bogu nic trzymáć nie miał: ták też żadnego niemáſz ktoryby Religiey ſwey / by też z niebeẓ ſpieczeńſtwem zdrowia y máiętności / nie broẓ nił. Quod enim in Religionem committitur; in omnivm fertur iniuriam. Co ſie bowiem przećiwko Religiey dźieie / to zá krzywdę máią ſobie wſzyſcy bráć. Spráwá tedy Religiey / ſpolna y nierozdźielna ieſt / y od wſzytkich roẓ wnie ma bydź broniona / ták bárzo / iż co o wſzytkiey / to y o cząſtce iey / káżdey rozumieć trzebá. Mutata ſiquidem Religione, ſtatus & felicitas mutatur. Vbi autem ſalua & intacta, ibi proſperitas & victoria. Zá odmiáną Religiey / ſtan y ſczęśćie państw odmienia ſie. A gdźie cáła y nienáruſzona ieſt / tám ſczęśćie y zwyćięſtwo.

Krolowie Judſcy / iáko Jozyaſz / Jozáẓ phát / potężnieyſzy y ſczęśliwſzy / záchowuiąc prawdźiwą Religią / bywáli; á niżli Jzráelſcy / Jorám y Achab / ktorzy odſtąpiwſzy iey / ſámi / y páńſtwá ich / poginęli. Ale y Chrześćiáńſcy / iáko Konſtántyn / Theodozius / Wielki / y Pią-ẓ ty / Károlowie Ceſárze / ſtoiąc przy prawdźiẓ wey wierze / Kroleſtwá / nieprzyiaćioły zwyẓ ćiężáiąc / rozmnażáli. Heretycy záś przegraẓ

wáli

wáli bitwy / páństwá trácili. Ták Theodo-
zius / Válentinianowi Cesárzowi powiedźiał:
Nie dźiw / iż ćię vćisnęli nieprzyiaćiele: bo bę-
dąc Aryanem przećiwko Bogu walczyß. Afry-
ká z herezyey / Azya z odsczepieństwá / w po-
gáństwo sie obróćiły / nie wspominaiąc Wę-
gierskiego / y inßych Krolestw.

Dla Religiey tedy / y Oyczyzny / sławny
ten Hetman / potykał sie. Ná pierwßą przeći-
wko Szwedom pod Kokenhaus wypráwu-
iąc sie expedicią; vczynił v Grobu s. Káźimie-
rzá slub / Ziemię Inflantską Naświętßey Pán-
nie od przyięćia wiáry Kátholickiey oddáną /
rekuperowáć; ktora w iákim pokoiu y dostát-
ku odpoczywáłá / poki herezyą zniázána nie
byłá / wiádomo iest wßytkim; iáko zás skoro
herezyą przyiąwßy / Kośćioły spustoßyłá / oł-
tarze obáliłá / Kápłany wygnáłá / záraz od
Moskwy / á potym od Szwedow / z ozdoby
y dostátku złupiona / spustoßona iest / y teraz
co sie z nią dźieie / sámá rzecz woła. Може to
mowić / co niekiedy Africanus: Nostris vitijs,
non aliquo casu dominatum amisimus. Náße-
mi złośćiámi / á nie przypadkiem iákim vtrá-
ćiliśmy páństwo.

Iáko Pan Bog z miłosierdźia swego / przez
przyczynę Czystey Pánny / ná wßytkich In-
flantskich

flantſkich expediciách błogosłáwił temu woiownikowi/ wſpominác nie potrzebá: Bo Inflanty wßytkie od nieprzyiaćiela vſpokoiwßy/ Pánu y Rzeczypoſpolitey oddał. Tylko námienie/ ná poćiechę Katholikom/ iż wßytkie wygráne bitwy/ łáſce Bożey á przyczynie Náświętßey Pánny/ przypiſował. Gdy Párnáwę wźiąć miał/ poſtał z petárdámi do bráńy/ á klęknąwßy Litaniæ Náświętßey Pánny mowił: owego słowá/ Pomocnico Chrześćiáńſka/ dla płáczu przerywáiącego wymowić nie mogł/ áż mu przynieśiono nowinę/ Párnáwá náßá. Nabożeńſtwo iego ku Błogosłáwioney Pánnie Mátce Bożey iákie było/ poſty/ Komunie/ Officia, Koronki/ wielom iáwno ieſt.

Qualitates Zołnierſkie/ iáko prawdźiwy Zołnierz/ záchował; Miles non mollis, nie pieſczony/ ále ná prace przykre: y długie woienne vrodzony/ ták iż mawiáli Zołnierze: że nigdy nie vprzykrzy mu ſie woyná: to ſam pokázał ſkutek.

Był Miles ex mille electus, Zołnierzem y Hetmánem z tyśiącá przebránym. Wielki Alexánder tym ſie chlubił/ że był wybrał iednego dobrego Hetmáná Pármenioná/ ktorego prácey ná wßytkich ſczęśliwie vżywał woynách: y dźiwował ſie iż Atheńczykowie co rok to

inßych

inszych Hetmánow szukáli y wybieráli. Miał y to że miles à malo arcet, od złego broni; Ktoż iest gościem w oyczyznie ktory tego niewie? ábo obcym niewiádomo kráiom / iż ten moscarz od złego bronił.

Przysięga Atheniẽskich żołnierzow znácznie sámę wyráził rzeczą: Broni nigdy wstydu nie vczynił: w ktorey iáko sie kochał / ták też włádáć vmiał: y owszem oświádczył to ostátnią wolą swoią / w ktorey prosił / áby niegodnym y nie vmieiętnym nie były dáne iego broni. Vczynił to záprawdę / przesławnych przykłádem HEtmánow / ktorzy do stołow swoich siádáć tylko doświádczonym kazáli żołnierzom. Alexánder wielki záwodow odpráwowáć niechćiał / iedno z synámi krolewskiemi / iákim sam był. Ale y rzemieślnicy zwykli sie gniewáć / kiedy náczynia dobrego pártácze vżywáć nie vmieią. Oyczyznę kwitnącą / pierwey od heretyckich / á teraz pogáńskich rąk oswobodzoną zostáwił. Religią Kátholicką iáko rozmnażał / przywodźić nie potrzebá. Collegium Krośkiego Societatis IEsv, Oycow Bernárdynow / Kánonikow s. Augustyná / v inszych Kośćiołow w máiętnośćiách swoich Fundatorem został. Vnią nabożeństwá Greckiego pomnażał. Herezyámi wielce sie brzydźił. Ale

Ale w tym Athenienskie przeßedł żołnie-
rze/ iż krew swoię zá prawdziwego Bogá/ y
Oyczyznę/ gotow był przeláć: táką bowiem
przed potykániem modlitwę mawiał: Tobie
Pánie duße moię/ y ciáło moie polecam: to co-
kolwiek krwie we mnie iest/ tobie ofiáruiąc; áby
imię twoie święte było wywyßßone/ Kośćioł
Kátholicki obroniony/ Oyczyzná droga zácho-
wána. Ręce moie wycz do boiu/ áby nieprzy-
iaćiel w swoiey nie chełpił sie niespráwiedliwo-
śći. Doday mi sił ná postráchy nieprzyiaćiel-
skie. Przez IEZVSA ktory zá nas krew wy-
lał/ ábym y ia dla imienia iego/ y bráciey mo-
iey/ żywot moy położył.

Wstrzymięźliwość y wstyd iego w obozie/
y ná káżdym mieyscu/ w podziwieniu był. Ták
iż żołnierze mawiáli: O ták cnotliwego He-
tmáná trudno. Ale ná záchowánie wstydu/
miał pewną straż/ trzeźwość y vmartwienie/
á naczęśćiey discipliny. Pod Derptem leżąc/
á z rázu tylko słomiáną budę máiąc/ w ćiężkie
mrozy/ ná zwyćiężenie pokus/ discipliny czy-
nił. Mawiał często: Castra sint à libidine ca-
sta. Mars, non Venus dominetur castris. Oboz
w ktorym Mars á nie Wenus pánowáć ma/
niechay czysty będzie: y dla tegoż białą płeć od
obozu roskázował oddáláć.

 Vćiśnie-

Vćiśnienia vbogich srodze / swawolnych ná - drowiu karząc / bronił: ienoż (iego słowá były) wszytkiey trudno pohámowáć szárániczey. Tákie Qualitates y potykánia iego dobre były.

Ale lepsze / bo zwyćięstwy ozdobione. Wielkie to błogosłáwieństwo Boże iest / kiedy zwyćięstwá dáie. Ták Melchisedech Abráhámowi wracáiącemu sie z porażki czterech krolow / winszował: Błogosłáwiony Bog / zá ktorego obroną nieprzyiaćiele w rękách ią twoich: y zá ono posłuszeństwo gdy Izáaká ofiárowáć chćiał / vpewnił go Bog błogosłáwieństwem / mowiąc: Opánuie potomek twoy brany nieprzyiaćioł twoich. Pokoleniu Rebeki tegoż winszowano szczęśćia. Dawid zwyćięstwá swoie błogosłáwieństwu przyznawał Bożemu. Wielka záprawdę vczćiwość z zwyćięstwá pochodźi / iáko mowi Aristoteles: Vincere, est honos, vinci verò magnum dedecus. Zwyćiężyć / iest vczćiwość / ále zwyćiężonym bydź wielka sromotá. Toć y Hetmáná nászego ozdobił Pan Bog zwyćięstwy / zá ktore y po śmierći był vczćiwośći godźien w Oyczyznie. Dawid / iáko swoich szánował Hetmánow / Pismo ś. dáie znáć. Inszy też Krolowie Hetmány oycámi swemi názywáli: Dárius Krol Perski / Hetmáná

tmánâ swego Zopyrá/ iż mu był Bábilon pod-
bit/ ták miłowáł/ że wiec mawiał: Wolę dwá-
dźieśćiá vtráćić Bábilonow/ á niżliby co przy-
krego miał vćierpieć Zopyrus. Bolesna to
wielce/ zásłużonym nievczćiwość ponosić. O
czym Duch S. przez Mędrcá znáć dáie: Vir bel- Eccl: 26.
lator contēptus. Mąż waleczny wzgárdzony.

Vćiażáli pogáńscy Hetmáni/ gdy należą-
cego poszánowánia/ y powinney wdźieczno-
śći niemáiac/ co przećiwnego ponosili. Sci-
pio podbiwszy Rzymowi Afrykę wszytkę/ ma-
wiał: Pożytku inszego nie odniosłem/ ieno
Afrykáński. Drugi Scipio Publius/ o sobie
y o bráćie Luciusie powiedźiał: Non me Puni-
cæ, non fratrem meum Asiaticæ gazæ auarum
reddiderunt: sed vterque nostrum inuidia ma-
gis, quàm pecunia locupletior est. Mnie
Greckie/ áni brátá mego Azyátyckie bogáctwá
łákomego nie vczyniły/ ále obádwáżwá w za-
zdrość/ á nie w pieniądze bogáci. Hetman
nász/ słusznie pomienionych Hetmánow słow
vżyć może. Ale ono nigdy mu/ by też v nanie-
życzliwszych służyć prawdźiwie nie może. Erat
mos Ægyptiorū sanctissimus, vt Regi qui dum
viueret, malus erat, sepulturæ honor defuncto
negabatur. Ægyptcyánie w obyczáiu mieli/
Krolowi złemu grobu y wyrządzánia vczći-

ści nie pozwaláć: Dáleko mniey ono. Tyrannos, male de Repub: meritos, condi sepulchro non decebat, ideoque insepulti abiiciebantur. Pánow w Rzeczypospolitey niezásłużonych/ chowáć nie godziło sie w grobie: y dla tego niegrzebionych odrzucano. Zásłużony ten Hetman był. Ták iż ono (co niekiedy Braxillus) bespiecznie mowi: Lætus morior ob cultum quem Diis præstiti, cùm etiam recordor annis quos sexaginta ago Romæ, semper me dedisse operam, vt Reipub: prodessem. Wesoło vmierám/ iżem Bogu służył/ y kiedy wspominam/ że przez sześćdziesiat lat mieszkáiac w Rzymie/ stárałem sie ábym Rzeczypospolitey był pożyteczny. Wesoła śmierć y nász Hetman/ iż prawdziwenu służył Bogu/ y Rzeczypospolitey záwsze był pożyteczny/ miał. Oyczyzná też syná swego cieszyć sie chćiáłá kośćiámi/ godzien był grobu swego.

Nalepsze náostátek twoie/ sławny Hetmánie/ potykánia y zawody były/ boć ie Bog (iáko dobroći iego vfamy) wiekuistą nágrodził zapłátą. Pánem iest Zastępow/ ktory Hetmánom/ Jozuemu ziemią obiecáną/ Gedeonowi, wytchnienie od nędz/ Kálebowi dźiedźictwo/ Dawidowi thron Krolewski/ Abnerowi sławę/ Máchábeyczykom imię wieczne y chwałę wiel-

brak ostatniej karty